

ηγητοῦ. — Τίδιαίτατα χαρακτήρίζουσι τὸν Θεόδωρον Ἀφεντούλην ἄλλα τινὰ τοῦ ἥθους αὐτοῦ προσόντα, τεκμηριοῦντα εὑαισθησίαν ἀμα καὶ βιωτικὴν σύνεσιν. Ἀπειρον τρέφει ὁ γεραρὸς λόγιος πρὸς τὰ πτηνὰ στοργῆν, ἦν λόγῳ καὶ ἔργῳ πολλάκις διετράνωσε, κατορθώσας καὶ νομοθετικὴν καὶ ληφθῆ πρόνοιαν ὑπὲρ τῆς προστασίας τῶν εὐεργετικῶν τούτων ὅντων. Μετ' ἀληθοῦς ἀνίστης πόνου ἥγειρε τὴν φωνὴν ὑπὲρ τῶν δασῶν, τοῦ πραγματικοῦ τούτου κοινωνικοῦ καὶ ἡμικοῦ πλούτου, ὃς τις πινδύνει τέλεον νὰ ἐκλείψῃ ἐκ τοῦ παγκάλου ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Ἀλλ' ὅτι ἀναδεικνύει τὸν Ἀφεντούλην ὡς ἀληθινὸν λόγιον καὶ ἀγνότατον τὸν Μουσῶν ἱεροφάντην εἶνε· ἦν αὐτῷ πάσον ἡ Ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία προτρέψει παρ' ἡμῖν πάσσον ἀλλῆς ἐνεργείας εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῶν ἑθνικῶν προόδων. Εἰς ταύτην ὀφείλονται πλεῖστα πρῶτα βήματα, ἀτινα, εἰ καὶ ἀτελῆ, ἀλλὰ προοδοποιοῦσιν ἀναγκαῖως τὰ μετ' αὐτᾶ.

Πάντες δοι αἱληθῶς αἰσθάνονται ἐν ἑαυτοῖς τὴν ὑπερφάνειαν τῆς ἑλληνικῆς των καταγωγῆς δὲν λησμονοῦσιν ὅτι ἡ πατρὶς ἡμῶν μεταξὺ ἀλλων, ἢ ὑπὲρ πᾶν ἀλλο, δι' ὅλων τῶν αἰώνων καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐξηγενισμένων λαῶν θαυμάζεται ὡς ἡ μήτηρ τῶν Μουσῶν, ὅτι ἐν τῶν λαμπροτάτων ἐγκαυχημάτων τῶν Ἀθηνῶν ἦν ὅτι ἐν αὐταῖς ἐγεννήθησαν καὶ αὐτὰς ἐδέξασαν οἱ Αἰσχύλοι, οἱ Σοφοκλεῖς καὶ οἱ Εὔριπίδαι.

Ἡ Ἑλλὰς τὸν οἰκτον, ἵνα μὴ εἰπῶμεν τὴν περιφρόνησιν θὰ ἐκίνει τῶν πεπολιτισμένων λαῶν, οἵτινες λατρείαν ἀπονέμουσιν εἰς τὸ μέγα αὐτῆς παρελθόν, ἀν αὐτὴ μόνη ἐφαίνετο αὐτοῦ ἐπιλήσμων, καί, ὅτε ἐν ξέναις χώραις δαπάναι καὶ προεπάθειαι καταβάλλονται πρὸς ἀναπαράστασιν τῶν ἡμετέρων προγονικῶν ἀριστουργημάτων, ἡμεῖς μόνοι ἐμένομεν φυχοὶ καὶ ἀδιάφοροι πρὸς αὐτά, τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν εὐγενείας ἀνόξιοι.

Ἄλλ' οὐχί· ἡ τελετὴ περὶ τῆς γράφω τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμάτις ἀποτλύνει ἡμᾶς τῆς τοιαύτης μοιμφῆς, ἀποδεικνύουσα ὅτι ἑλληνικαὶ καρδίαι πάλλουσιν εἰς τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων τὰ στήθη, καὶ ὅτι τοῦ Ἑλλήνος, εἰς ἑαυτὸν καταλειπομένου, ἑλληνοπρεπεῖς εἰσὶν αἱ ἐμπνεύσεις.

Οτε τὸ Πανεπιστημέον, ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς πεντηκονταετηρίδος του, ἡδέλησεν, ὅρμότατα, νὰ διδαχθῇ καὶ δρᾶμα ἀρχαῖον, ἀλλὰ παρεδέχθη πρὸς τούτο μετάφρασιν, πολλοὶ νέοι τρόφιμοι τῶν Μουσῶν ἐφρόνουν ὅτι ἀπὸ τῆς Ἀθηναϊκῆς σκηνῆς ἐπρεπε ν' ἀντηχήσῃ αὐτὴ ἡ πρωτότυπος μεγαλοπρεπής τῶν ἀρχαίων δραματουργῶν φωνή, καί, ἐπὶ μακρὸν παράσκευασθέντες, ἀνέβησαν οἱ ἴδιοι εἰς τοῦ παλαιοῦ θεάτρου, τοῦ λεγομένου τοῦ Σανσόνη, τὰ ὅπωσοῦν ἀπηρχαιωμένα ἱκρία, καὶ παρέστησαν τὸν Φιλοκτήτην τοῦ Σοφοκλέους. Ἡσαν δὲ οὗτοι οἱ φέροντες τὸν τίτλον „φοιτηταὶ καὶ μάθηται τῆς Σχολῆς τοῦ ἑθνικοῦ δραματικοῦ Συλλόγου“.

κλησιν τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ καὶ ἀντεπροσώπευσεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν τῆς Μεταπολιτεύσεως, καὶ ἐξεπλήρωσε τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν μετ' ἀξιοπρεπείας καὶ φρονήσεως ἐπιζήλου. Ἄλλεπαλλήλους δὲ εἰςφοράς καὶ αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του συνεισήνεγκον ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς πατρίδος καὶ κατὰ τὸ 1854 καὶ κατὰ τὸ 1867 καὶ ἐν ἐποχαῖς ἐγγύτερον ἡμῶν κειμέναις.

‘Ως ἀμοιβήν τῶν πρὸς τὴν ἐπιστήμην, τὰ γράμματα, τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ὁ Θεόδωρος Ἀφεντούλης τὸν Ἑλληνικὸν Ταχιάρχην, τὸν Ρωσοτικὸν Σταυρὸν τοῦ λαιμοῦ, τὸν Γαλλικὸν τῆς Λεγεώνος τῆς Τιμῆς καὶ τὸν Ἰταλικόν, μάλιστα δὲ τὴν ἀφοσίωσιν ἐκείνων, οὓς ἐμόρφωσεν ἐπιστημονικῶς καὶ τὸν σεβασμόν, οὗ ἀπολαύει παρὰ τῇ ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ.

* * *

Η ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΚΤΗΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ὑπὸ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ.

Καὶ ὑπὸ τίνος μὲν καὶ πῶς ὠργανίσθη ἡ σχολὴ αὕτη, καὶ τίνες οἱ διδάσκαλοι αὐτῆς, δὲν ἡδυνήθην πρὸς τὸ παρὸν ἔτι νὰ πληροφορηθῶ· ἀλλ' ὅτι μετὸ πλείστης εὐχαριστήσεως εἶδον, ἐστὶν ὁ μέγιστος ζῆλος τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀθηνῶν, σπεύσαντος νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν παράστασιν. Αἴθουσα, θεωρεῖα καὶ ὑπερῷον ἦσαν ὡς οὐδέποτε πλήρη. Πᾶσαι αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας ἔκει ἀντεπροσωπεύοντο, καὶ ὁ φιλόκαλος πρέσβις τῆς Τουρκίας κατεῖχε μίαν τῶν πρώτων θέσεων. Καὶ ἀν μὲν πάντες εὐχερῶς ἐνόσουν τὸ ἀπαγγελλόμενα δὲν δύναμαι νὰ εἰπῶ ἀλλ' εὐκόλως κατεφαίνετο ὅτι ἀτενής ἦν ἐν γένει ἡ προσοχή, καί, εἰ καὶ τινες εἶχον τὸ κείμενον ἀνὰ χεῖρας, ἀλλοι δὲ τὴν μετάφρασιν τοῦ κείμενου, πέπεισμαι ὅτι πώποτε ἀπὸ τῶν κλασικῶν ἡμερῶν ἐν Ἀθήναις τὰς ὑψηλὰς τοῦ Σοφοκλέους ἐννοίας τοσοῦτοι δόμοι δὲν ἐσπούδασαν καὶ δὲν ἐχειροκρότησαν· διότι καὶ τὰ χειροκρότηματα πολλάκις ῥαγδαῖα διέκοπτον τὴν παράστασιν, εἰ καὶ πρέπει νὰ παρατηρήσω ὅτι ἀπέβλεπον σπανίως τὴν τέχνην τῶν ἡδοποιῶν καὶ σχεδὸν πάντοτε τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ ποιητοῦ.

Οἱ νέοι οἱ τὰ πρῶτα μέρη ὑποκρινάμενοι προφανές ἦν διτε ἦσαν οὐχὶ λίαν ἐμπειροὶ τῆς σκηνῆς, διότι παρ' ἡμῖν ἐλλείποντιν οἱ διδάσκαλοι τῆς δραματικῆς, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν ἑλληνικὴν σκηνὴν κατέχοντες εἰσὶν αὐτοδιδάκτοι. Οὐχὶ ἦττον εἶχον οἱ νέοι ἡδοποιοὶ τὴν προφορὰν καθαρωτάτην καὶ εὐκρινῆ, καὶ προφανές ἦν διτε εἶχον πλήρη τὴν κατάληψιν τῶν ἐννοιῶν ἀς διηρμήνευον. Μέγα μέρος διμως τοῦ δράματος κατέχει, ὡς γνωστόν, ὁ χορός. Καὶ αἱ μὲν κινήσεις καὶ ἡ θέσης αὐτοῦ ἐπὶ τῆς σκηνῆς δὲν ἦσαν ἀπταιστοι, καὶ ἀπεδείκνυν ἀπειρίαν τινὰ περὶ τὰ σκηνικὰ τῶν ἀρχαίων. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον ἦν ἡ μουσικὴ αὐτῶν σύνταξις. Αὕτη ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κυρ. Bender, ἐξόχου Γερμανοῦ φιλολόγου καὶ μουσουργοῦ, καὶ διηρεῖτο εἰς δύω μόνου τοῦ χορηγοῦ, οὐχὶ ἀδοντος, ἀλλ' ὅμιλοῦντος, καὶ ὑποκώφως συνοδευομένου μέτρι τινῶν μουσικῶν ὄργάνων, ὡς τοῦτο παρὰ τοὺς ἀρχαίους ἐγίνετο διὰ τὸν διάλογον. Μόνοι δὲ τρεῖς χοροὶ ἐφάλησαν, κατὰ μουσικήν, ὡς γενικῶς ἐκρίθη, ἀριστα καὶ ἀρχαιοπρεπῶς συντεταγμένη. Καὶ ἐψάλη μὲν καλῶς, ἀλλ' αἱ φωλλόμεναι λέξεις οὐδέλως ἤκουοντο.

Τοῦτο δὲ λέγω οὐχὶ ὡς ψόγον, ἀλλ' ὡς ἐπαινον μᾶλ-

λον, διότι ἐνταῦθα εὐρισκόμεθα ἐνώπιον τῆς μεγάλης δυσχερείας ὡς πρὸς τὴν σήμερον παρ' ἡμῖν παράστασιν τῶν ἀρχαίων δραμάτων. Ο κ. Bender, ὅτε συνέταξε τὴν μουσικήν του, εἶχεν ὅπ' ὅψει τὸ ἀρχαῖον κείμενον τοῦ ποιητοῦ, ἦ, διπέρ ταῦτὸν ὡς πρὸς τὴν ρύθμικήν, γερμανικήν τινα ἔκεινου μετάφρασιν, πόδα πρὸς πόδα τὸ πρωτότυπον μέτρον παρακολουθοῦσαν. Ήμεῖς δέ, ὡς γνωστόν — ἐπειδὴ, ἀπὸ χρόνων, κατ' ἐμὴν δόξαν, ἴκανῶς ἀρχαίων, ἐν τῇ ρύθμικῇ διάτονος κατέλαβεν ἥν θέσιν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κατεῖχεν διάτονος — διὰ τοῦτο, τοὺς ἀρχαίους στίχους ἀναγινώσκοντες, τὸν αὐτὸν ρύθμον δὲν ἀκούομεν πλέον, ἦ, δροῦστερον, οὐδένα ρύθμον ἀκούομεν, ἀλλ' ἀναγινώσκομεν πεζὸν λόγον· ἀν δὲ θελήσωμεν κατὰ τὴν ἀρχαίαν μετρικὴν ν' ἀναγινώσωμεν τὴν ἀρχαίαν ποίησιν, θὰ προφέρωμεν παρατόνως, δι' ἡμᾶς, γελοίως καὶ ἀκαταλήπτως· δομοίως καὶ ἀν φάλωμεν χωρίον ἐπ' ἐκείνῃ τῇ βάσει μελοποιηθέν.

Περιττὸν νὰ ἐμμείνω λέγων ὅτι ἡ μουσικὴ πρέπει ἀναγκαίως νὰ βαίνῃ ἐπὶ τῆς ρύθμικῆς ἀρμονίας τοῦ στίχου. Ός ἐπὶ παραδείγματι, ὑποτεθείσθω ὅτι θέλομεν εἰς τοὺς τροχαῖκούς στίχους τοῦ Χριστοπούλου:

Νὰ ἡ τρίχες σου ἀρχίζουν, Άθανασίε, ν' ἀσπρίζουν
νὰ ἐφαρμόσωμεν τοῦ Freischütz τὴν μελωδίαν τῶν ιαμβικῶν στίχων:

Wir winden dir den Jungfernkrantz,

φυσικῷ τῷ λόγῳ θὰ πρέπη νὸ γράψωμεν καὶ νὰ προφέρωμεν τὸ ἑλληνικὸν κείμενον:

Νὰ ἡ τρίχες σου ἀρχίζουν, Άθανασίε ν' ἀσπρίζουν!

"Οταν λοιπὸν ἀλλως τονίζωμεν, ἦ ὅπως ἐτονίζοντο οἱ ἀρχαῖοι στίχοι, δὲν δυνάμεθα νὰ φάλλωμεν μετὰ τοῦ ἡμετέρου σήμερον τονισμοῦ μέλος συντεθὲν διὰ τοὺς αὐτοὺς στίχους κατὰ τονισμὸν διάφορον, τὸν ἀρχαῖον.

Καὶ εἰς τοὺς φαλέντας χοροὺς τοῦ Φιλοκτήτου ἡνάγκαξεν ἡ μουσικὴ τοῦ κ. Bender τὸν χορὸν νὰ φάλλῃ:

ἀ τὸν μεγάν Πακτῶλον εὔχρυσὸν νεμεῖς,

ἀντὶ

ἀ τὸν μέγαν Πακτωλὸν εὔχρυσον νέμεις:

καὶ

ἀδελ' οἴα μῆδεις τῶν ἐμῶν τυχοὶ φιλῶν,

ἀντὶ

ἀδελ' οἴα μῆδεις τῶν ἐμῶν τύχοι φύλων, κτλ.

Ἄλλὰ τότε δύναται ἵσως νὰ συντεθῇ πρὸς χρῆσιν ἡμῶν διὰ τὰ ἀρχαῖα κείμενα ἄλλῃ μουσικῇ, ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου βαλουσα τονισμοῦ; Δυστυχῶς οὐδὲ τοῦτο ἐστὶν ἐφικτόν, διότι ἡ μεταβολὴ τῆς προσῳδίας ἀνατρέπει ἐντελῶς τὸν ἀρχαῖον στιχουργικὸν ρύθμον, καὶ οἱ στίχοι μεταβάλλονται εἰς πεζὸν λόγον, ὅστις ἐστὶ μελοποιήσεως ἀνεπίδεκτος. Άν φέρειν ἀντὶ:

Φύλοι μου συμπατριῶται, δοῦλοι νάμεδα ὡς πότε ἐδίδετο εἰς τὸν μουσουργὸν τὸ ἐπόμενον

Φύλοι συμπατριῶται μου, ὡς πίτε νὰ εἴμεδα δοῦλοι; τίς δὲν βλέπει ὅτι μελοποιία τοιαύτης πεζῆς φράσεως ἐστὶν ἀνέφικτος;

Διὰ τοῦτο ὁ μόνος τρόπος τοῦ νὰ φέρωμεν τοὺς ἀρχαῖους χοροὺς ἐπὶ τὴν ἡμετέραν σκηνήν, εἴπον καὶ ἄλλοτε καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνων, ἐστὶν νὰ μεταφράζωνται εἰς τὸ νῦν ἰδίωμα οὕτως, ὡστε τῆς μεταφράσεως αἱ τετονισμέναι συλλαβαῖς ἢ ἀντιστοιχῶσι πρὸς τὰς μακρὰς τοῦ πρωτοτύπου, καὶ ἐπομένως ν' ἀποτελῶσι καλλα ἀρμονικά, οὐχὶ ὡς εἰσὶν αἱ λυρικαὶ στροφαῖ, ἀς σπανίως μιμοῦνται τὰ χορικὰ μέλη, ἀλλ' ἀνετώτερα, ὡς σχεδὸν τὰ τῆς ἐκκλησίας τροπάρια.

Τοῦτο φέρει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ ἀρχαῖα δράματα δύνανται μόνον νὰ διδάσκωνται πάρ' ἡμῖν καθ' ἓνα τῶν δύο τρόπων· εἴτε ἐν μεταφράσει, ἐφαρμοζομένης εἰς τοὺς χοροὺς τῆς κατὰ τὴν ἀρχαίαν προσῳδίαν συνταττομένης μουσικῆς, εἴτε, ὡς ἐδιδάχθη ὁ Φιλοκτήτης, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μὲν γλώσσῃ, ἀλλὰ τῶν διαλόγων μόνων προφερομένων εὐκρινῶς καὶ εὐκαταλήπτως, τῶν δὲ χορῶν φαλλομένων οὕτως, ὡστε αἱ λέξεις νὰ μὴ ἀκούωνται πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ γελοίου.

Σκέψις γίνεται ἡδη περὶ συνεχῶν καὶ τακτικῶν παραστάσεων ἐν Ἀθήναις τῶν ἀρχαίων δραμάτων, ὅτε μὲν ἐν πρωτοτύποις, ὅτε δ' ἐν μεταφράσει, καὶ ἵσως ἐπὶ μιᾶς τῶν σωζομένων ἀρχαίων σκηνῶν.

ΡΩΜΑΙΟΣ ΚΑΙ ΙΟΥΛΙΕΤΤΑ

μπὸ

ΣΗΓΗΡΙΔΩΝΟΣ ΗΑΓΑΝΕΛΗ.

(τέλος).

Δ.

Εἰς γάμον μυστικόν, εἰς τὴν ἐκτὸς τῆς πόλεως μονήν, ὁ μοναχὸς Λαυρέντιος τὸν Ρωμαῖον καὶ τὴν Ιουλιέτταν ἤγανε. Τὸ δύειρον τοῦ ζεύγους ἐπληρώθη, καὶ σύζυγοι ἐκλήθησαν οἱ ἑρασταί. Ἡ πόλις ἀγνοεῖ τὸ μέγα γεγονός, καὶ μετὰ μείζονος θερμότητος, τῶν ἀντιπάλων οἰκων οἱ ἀκόλουθοι, δρμῶσι κατ' ἀλλήλων, καὶ πλήγτουσιν ἀντιτητόμενοι. Τῆς Ιουλιέττας ὁ εὐδαιμόνων σύζυγος, εἰς τὴν Βερώνην νὰ ὁδηγήσῃ ἐν πομπῇ, δὲν ἥτο δυνατὸν τὴν κόρην, παρ' ἥπερ ἐδέχθη πρὸ μικροῦ τῆς πίστεως τὸν δρον. Τὸν νυμφικὸν φοροῦσαν στέφανον, λιπόθυμον σχεδὸν ἐκ πάθους ἐκχειλίζοντος, ἀλλ' εὐτυχῆ, τὴν Ιουλιέτταν ἐχαιρέτησεν ὁ ἄρτι μετ' αὐτῆς τὴν τύχην του ἐνώσας, καὶ εἰς τὴν πόλιν ἔσπευσε. Τὴν τάφον δὲν εἶχεν ἔστι οὔτερβῆ, καὶ εἰς συμπλοκὴν ἐμφύλιον ἐνέπεσε. Τοὺς Μοντεκέους ὕβρισαν, καὶ ἵταμότερον, τὰ

ξίφη οἱ Καπουλέτται ἀνέσπασαν, τοὺς ἀντιπάλους περιζώσαντες. Δεινὴ ἀλλ' ἀνισοίς ἐμάινετο ἡ πάλη. Ἐν πάσῃ ἐλαύνοντα σπουδῇ διέκρινον οἱ φύλοι τὸν Ρωμαῖον, καὶ ἡ θέα του τὴν μῆνιν ἀνύψοι, τὸ θαρρός των κρατύνει. Κραυγὴ μέπερ τοῦ οἴκου του τὴν ἀτμοσφαῖραν διασχίζουσι, καὶ σπαθισμοὶ βαρύτεροι ραγδαίως πλήγτουσι τὰς κεφαλάς. Εἰς εὐγενὲς δρμέμφυτον ἐνδίδων ὁ Ρωμαῖος, σπεύδει ταχὺς ἐκεῖ, οὐχὶ σκοπῶν τῶν ἀδελφῶν συμπολιτῶν τὸν βίον ν' ἀποσβῆσῃ, καὶ μὲ αἷμα τῶν Καπουλέττῶν, ἀπείρως ἡδη προσφιλές — τὸ ἔδαφος ν' ἀρδεύσῃ τῆς Βερώνης. Νὰ διαλλάξῃ ἔσπευσεν ἐκεῖ. Τὴν παῦσιν τῶν ἐρίδων, τῶν διαιρέσεων τὴν λήθην νὰ ἱκετεύσῃ. Ἀγάπη ἥτο ἡ καρδία του, καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, τῆς πλημμυρούσης τότε εἰς τὸ στῆθός του, οὐδὲν μνησικαῖς αἴσθημα, ἡ πάθος ἀγενὲς ἐφώλευσον ἐντός του. Δι' ὑβρεων τὸν νεαρὸν Μοντέκην οἱ Καπουλέτται ὑποδέχονται. Μὲ ἡσυχὸν φωνὴν, τῆς συμπλοκῆς τὴν παῦσιν ὁ

3*